

De nya medaljörerna

Vid sitt årsmöte i Tierp 1 juni 1969 tilldelade Upplands fornminnesförening sin förtjänstmedalj fruarna *Karin Bratt* och *Aina Carlsson*, Uppsala, samt *Elin Larsson*, Kvekgården, Örsundsbro. Här nedan berättar de medaljerade om sig själva och om sitt kulturminnesvårdande intresse.

KARIN BRATT

Göteborg är min födelsestad. Där växte jag upp. Som nygift kom jag till Mariefred, där jag bodde i tio år innan jag flyttade till Uppsala. Dessa städer är varandra så helt olika. Göteborg vänder sitt ansikte mot västerhavet, Mariefred är den lilla idyllen i skuggan av Gripsholm, Uppsala är präglad av universitetslivet. Men alla har var och en sin tjusning.

I min barndom brukade jag om kvällarna göra promenader med min fader, som då skildrade olika händelser i Sveriges historia. Detta grundlade mitt stora intresse för gångna tider. Vad var då naturligare när man kom till Uppland — »Svearikes urhem, detta fascinerande, forntidsfyllda land med sin hjärtpunkt här i Uppsala» som Dag Strömbeck uttrycker det, — än att detta landskap med sin överväldigande historia blir en upplevelse. Vilket intryck gör inte den första anblicken av Gamla Uppsala högar, mötet med alla dessa runstenar, som berättar om gångna tiders bedrifter, Ottar Vendelkråkas gravhög och många andra fornminnen.

Inte minst imponerande är givetvis Uppsala Domkyrka. Jag upplevde en gång, att i Domkyrkan alldeles privat få höra dåvarande domprosten Anderberg berätta om allt som genom tiderna hänt inom Domkyrkan. Det är något som jag aldrig glömmet.

Sedermera fick jag som lottachef före andra världskrigets utbrott I.8:s uppdrag att bilda lottakårer i Uppland på de platser, till vilka inryckande soldater i händelse av en mobilisering skulle kallas in. Detta blev anledningen till en mycket stor kontakt med Upplands landsbygd och med upplänningarna. Det sägs att det är svårt att få kontakt med dem. Men det har jag aldrig märkt. Tvärtom. Det blev för mig ett i hög grad stimulerande möte och mycket roligt att erfara av Upplands

herrgårds- och bondekultur. Allt detta ökade mitt intresse för landskapet. Det var därför med stor glädje jag mottog kallelsen att som Upplands fornminnesförenings representant bli medlem av Disanämnden. Det var den 10 dec. 1936 som jag gjorde mitt inträde där. Elis Håstad, sedermera vår landshövding, var då ordförande. I nämnden ingick många kulturpersonligheter såsom Oscar Almgren, Rutger Sernander, Wera von Essen, Eriksson i Fullerö, Nils Sundquist, Nils Ålenius m. fl. Där diskuterades just hur man skulle fira Disastiftelsens tioåriga tillvaro. På den tiden kunde man kosta på sig vittflygande planer. Ett Kristinaspel skulle skrivas av K. G. Hildebrand eller av Olof Lagercrantz. Greta Garbos medverkan kunde kanske påräknas. Nu gick inte dessa planer i verkställighet. Men nog kunde man ordna en fest och nog fanns det intresse hos allmänheten för Disagården. Ja, så kom det andra världskriget. Intresset för Upplands bondekultur fick vika för omsorgen om rikets väl. När kriget äntligen var slut, hade läget i mycket hög grad förändrats. Penningknappheten blev alltmer kännbar. I anledning därav fick Disanämnden allt flera svårigheter att bekämpa. Trots detta har det i alla fall gått att sköta Disagården på riktigt sätt, delvis tack vare donationer och anslag från Uppsala stad. För mig har det varit en stor glädje att ha fått deltaga i detta arbete och att där ha fått möta så många av Upplands kulturpersonligheter. Ordföranden i nämnden utses av Upplands nation bland någon av dess medlemmar. Under min tid har åtskilliga av dessa passerat revy, bl. a. Elis Håstad, Gustaf Holmgren, J. Melander, Ragnar Edenman, Tord Skoog och nu Nils Sundquist.

I längden blir det emellertid allt svårare att sköta Disagården som en fristående anläggning. Planerna på att Disagården skall uppgå i Upplandsmuseet får nog anses lyckliga och som jag hoppas skall de kunna genomföras inom en snar framtid. Jag önskar att Disagården då skall gå en lyckosam framtid till mötes.

Det arbete jag gjort inom Disanämnden är inte av större värde, men det hindrar inte att det är med stor glädje och tacksamhet jag mottagit Upplands fornminnesförenings förtjänstmedalj.

K. B.

AINA CARLSSON

När jag, som ung och nygift, kom ut på verkliga landsbygden från storstads- och bruksmiljö, fanns ännu rester kvar av självhushållet. Krigets åtstramning hade tvingat lantbrukaren att ha kvar sina gamla

byggnader, redskap och levnadsvanor. Som fästmö hade jag i flera år firat »Valborg» i Uppsala och från Slottsbacken sett eldarna flamma ute på slätten och när jag 1919 fick följa min man dit ut till det traditionsrika Björklinge, så var det som om alla romantiska drömmar om livet i en prästgård på landet med en gång blev verklighet, en varm och vänlig verklighet. Prästen, som själv brukade jorden var nu helt på avskrivning, men enligt gammal tradition fick prästfolket ändå i flera år del i gårdsbruket. Man malde sin säd, bakade, slaktade och hade stortvätt gemensamt för prästens och arrendatorns. Med stor förståelse sattes jag in i de olika arbetsformerna och lärde mig inifrån lanthushållets årsrytm och ändamålsenlighet.

Men hur högt jag än lärde mig uppskatta de gedigna människorna och de ännu kvarvarande vackra husen, så blev det det levande, det växande gröna kulturarvet, som blev min rikaste upplevelse och största glädje. Den första våren därute på slätten står alltid för mitt minne, hela den stora prästgårdsparken vit och blå, av spansk körvel och blå akleja.

Den lilla Kungsliljan, som pryder den medalj, som jag så oförtjänt fick vid årsmötet i våras och som jag varmt tackar för, vill väl deklarerera att även det på marken växande, det späda och veka, fått vara med bland Upplands fornminnesförenings skatter.

A. G.

ELIN LARSSON

Jag är född i Rotbrunna i Härnevi socken år 1887. Pappa var något av en »tusenkonstnär», sysslade med byggnadsarbeten och snickeri och hade egna husdjur vid sidan av sin huvudsyssla som mjölnare. Vi, sex syskon, fick hjälpa honom i kvarnen och med djuren. Redan som skolflicka fick jag vara med om malningen, särskilt om nätterna, eftersom jag var den, som bäst kunde hålla mig vaken. Pappa arrenderade kvarnar av skilda slag, vatten- och väderkvarnar samt kvarnar som drevs med ånga eller med vindmotor.

Jag kom sedermera med föräldrarna till Yttergran och Övergran. Efter några års hushållsarbete i Stockholm, bl. a. hos dåvarande statsrådet Sigfrid Linnér, återvände jag till Övergran, där jag gifte mig. På 1920-talet flyttade familjen till Fröslunda, först till Thorslunda och sedan till Klista på Taxnäs gård. Där växte fem barn upp och där kom kunskaperna i mjölkning och husdjurskötsel väl till pass. Vi hade två egna kor, kalvar, grisar och höns.

1939 fick min man Einar Larsson tjänsten som vaktmästare vid den av Upplands fornminnesförening ägda Kvekgården. Efter hans död 1958 har jag skött den sysslan och haft hjälp med de tyngsta arbetena av mina söner. Tidigare har jag inte haft tid med det som är »gammalt», men nu får jag lov, att efter bästa förmåga, svara på frågor om tider som varit och hur man förr klarade sig med de enkla redskap som Kvekgården visar prov på. Många hittar vägen hit till den gamla gården och alla är välkomna.

E. L.